

Дім на березі озера
Мері Ловсон

Бестселер

Ніщо не вішувало біди у родині Моррісонів, що жила на півночі Онтаріо. Та автомобільна аварія залишила дітей круглими сиротами. Як жити далі? Пошуки відповіді на це питання будуть болісними, а для декого смисли відкриються аж через двадцять років...

Майстерно написаний, правдивий і життєвий роман від канадської письменниці Мері Ловсон – уперше в українському перекладі.

Мері Ловсон

Дім на березі озера

Ця книга є художнім вимислом. Будь-які посилання на історичні події, реальних людей і реальні місця – ненавмисні. Інші персонажі і події є вигадкою автора, і будь-які збіги з реальними подіями, місцями або людьми, живими чи мертвими, є суто випадковими.

Шановний читачу!

Спасибі, що придбали цю книгу.

Нагадуємо, що вона є об'єктом Закону України «Про авторське і суміжні право», порушення якого карається за статтею 176 Кримінального кодексу України «Порушення авторського права і суміжних прав» штрафом від ста до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, програм мовлення та обладнання і матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення. Повторне порушення карається штрафом від тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією та знищенням всіх примірників, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, програм мовлення, аудіо – і відеокaset, дискет, інших носіїв інформації, обладнання та матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення. Кримінальне переслідування також відбувається згідно з відповідними законами країн, де зафіксовано незаконне відтворення (поширення) творів.

Книга містить криптографічний захист, що дозволяє визначити, хто є джерелом незаконного розповсюдження (відтворення) творів.

Щиро сподіваємося, що Ви з повагою поставитеся до інтелектуальної праці інших і ще раз Вам вдячні!

Елеонор,
Ніку й Натаніелю,
і, більше за всіх,
Річарду

Примітка автора

«Дім на березі озера» – це художній твір. У Північному Онтаріо багато озер, але жодне з них не є озером із цього роману. Так само, як і всі персонажі, за двома винятками, є витворами моєї уяви. Перший виняток – це моя прабабуся, яка й справді чіпляла до прядки підставку для книжки. Вона мала четверо дітей, а не чотирнадцять, але жила на фермі на півострові Гаспе і їй дійсно бракувало часу на читання. Другий – моя сестра Елеонор. Те, якою вона була в дитинстві, стало для мене моделлю Бо. Я вдячна їй за дозвіл використати її образ, а також за постійну підтримку, поради та заохочення в написанні цієї книжки.

Мені хотілося б подякувати братам, Джорджові й Біллові, не лише за їхній гумор, віру та заохочення упродовж багатьох років, а ще й за поради щодо «природничої історії» роману. Вони обидва знають Північ у тисячу разів краще, ніж я коли-небудь знатиму, і їхня любов до неї стала частиною натхнення для цієї книжки.

Є ще багато людей, яким я дуже вдячна:

– Аманді Мілнер-Браун, Норі Адамс та Гіларі Кларк за їхні знання та підтримку, за те, що вони були чесні тоді, коли простіше й чемніше було збрехати.

– Стівену Сміту, поету і вчителю, за його заохочення та натхнення.

– Пенні Беттс, яка багато років тому допомогла мені почати і, здавалося, ніколи не сумнівалася, що я дійду до кінця.

– Професорці Деборі Маклінн та професорці Гелені Сір із зоологічного відділення Університету Торонто за те, що дозволили мені глянути одним оком на світ академічних досліджень. (Закладаюся, що все одно зобразила його неправильно, але це моя провина, а не їхня.)

– Фелісіті Рубінштейн, Сарі Лутьєн та Сюзанні Гадмен, усім Лутьєнам та Рубінштейнам за їхній професіоналізм, тактовність, енергію та ентузіазм.

– Елісон Семюель з «Чатто і Віндус» у Лондоні, Сюзан Каміль із «Даял пресс» у Нью-Йорку та Луїзі Денніс із «Кнопф Кенеда» у Торонто за їхню уважність, чутливість та уміння, з якими вони вели цей роман через процес редагування.

Також мені хотілося б відзначити книжку, «Тварини, які живуть на поверхні» Марджорі Гусрі («Річмонд паблішінг кампані» ЛТД, Слау), що стала неоціненним джерелом технічної інформації.

Нарешті, й передусім, дякую моему чоловікові, Річарду, та синам, Ніку й Натанієлю, за багато років незмінної віри, втіхи й підтримки.

Частина перша

Пролог

Моя прабабуся Моррісон чіпляла до прядки підставку для книжки, щоб читати й прясти водночас, – принаймні, так говорить легенда. Й ось одного суботнього вечора вона так захопилася читанням, що, підвівши голову, виявила – вже о пів на першу ночі, й вона півгодини пряла в неділю, день відпочинку. Тоді це вважали за великий гріх.

Я переповідаю цей епізод з історії своєї родини не просто так. Нещодавно я дійшла висновку, що прабабуся Моррісон та її підставка для книжки мають багато за що відповісти. На той час, коли сталися події, що зруйнували нашу сім'ю і поклали край нашим мріям, прабабці не було серед живих уже не один десяток років, але це не значить, що вона не впливала на їхній розвиток. Те, що сталося між мною і Меттом, не можна пояснити, не згадавши прабабусю Моррісон. Буде справедливо перекласти частину провини на її плечі.

У пору мого дитинства в кімнаті батьків висів її портрет. Малесенькою я, бувало, ставала навпроти нього і примушувала себе подивитися їй в очі. Вона була невеличка, зі стуленими губами, виструнчена, вбрана в чорну сукню з білим мереживним комірцем (немилосердно праним, поза всяким сумнівом, кожнісінького вечора, і прасованим щодня до світанку). На вигляд прабабуся була сувора, осудлива і зовсім позбавлена почуття гумору. Такою вона цілком могла й бути; ця жінка народила чотирнадцятеро дітей за тринадцять років і мала п'ятсот акрів неродючої землі на півострові Гаспе. Як вона знаходила час прясти, не кажучи вже про читати, для мене назавжди залишиться загадкою.

Із нас чотирьох – Люка, Метта, Во й мене – лише Метт був хоч трохи на неї схожий. Похмурістю він зовсім на неї не скидався, але мав такі самі стулені губи й спокійні сірі очі. Коли я, бувало, вертілася в церкві й ловила сердитий мамин погляд, то оглядалася перевірити, чи Метт це помітив. Він завжди помічав і дивився розсерджено, а потім, найостаннішої миті, коли я саме починала журитися, підморгував.

Метт був на десять років старший за мене, високий, серйозний і розумний. Він мав велику пристрасть до ставків, що починалися за милю чи дві від залізничних колій. То були старі гравійні кар'єри, покинуті багато років тому, після збудування дороги, що самі собою наповнилися всілякими дивовижними повзучими істотами. Коли Метт тільки почав брати мене на ставки, я була така мала, що мене доводилося нести на плечах, через ліси з розкішними заростями отруйного плюща, вздовж колій, повз запилені вагони, вишикувані для завантаження цукровими буряками, вниз по стрімкій піщаній доріжці до самих ставків. А там ми лежали на животах, доки сонце обпікало наші спини, і вдивлялися у темну воду, чекаючи видива, що з'явиться перед нами.

Немає більше спогаду про дитинство, що зберігся б у моїй пам'яті так чітко: хлопець років, мабуть, п'ятнадцяти чи шістнадцяти, довгов'язий, зі світлою чуприною, поруч із ним маленька дівчинка, білява, її волосся заплетене в коси й закинута за спину, тонкі ніжки темно-брунатні від засмаги. Вони обоє лежать зовсім нерухомо, поклавши підборіддя на складені одна на одну долоні. Він показує їй істот. Чи, точніше, вони самі показуються, відпливаючи від донних каменів та тіней, а він їй про них розповідає.

– Просто поворуши пальчиком, Кейт. Помахай ним у воді. Вона підпливе. Не зможе встояти...

Дівчатко обережно ворушить пальчиком; кайманова черепашка обережно висковзає подивитися, що там.

– Бачиш? Коли ще юні, вони дуже допитливі. Однак, вирісши, вона стане підозріливою і дратівливою.

– Чому?

Стара кайманова черепаха, яку вони одного разу спіймали на березі, мала вигляд швидше сонний, аніж підозріливий. У неї була зморшкувата, ніби гумова, голова, яку Кейт хотіла погладити. Метт простягнув гілку завтовшки з його великий палець, і черепаха перекусила її надвое.

– Панцирі стають затісні для їхніх тіл – таке стається з більшістю черепах – тож багато шкіри залишається оголеною. Це їх нервує.

Дівчатко киває, і кінчики її косичок підстрибують і вмочаються у воду, від чого по поверхні ставка розходяться крихітні брижі. Вона з головою захоплена.

Сотні годин – за роки ми точно провели там стільки часу. Я стала впізнавати пуголовків леопардової жаби, товстих сірих пуголовків жаби-бика, малесеньких звивистих личинок ропух. Я впізнавала черепах і сомів, водомірів і тритонів, жуків-вертячок, що істерично кружляли по поверхні води. Минали сотні годин, пори року змінювали одна одну, і життя в ставках замирало й оживало багато разів, а я виросла завелика, щоб Метт носив мене на плечах, і натомість продиралася через ліс, ступаючи за ним слідом. Я не усвідомлювала цих змін, звісно, вони відбувалися так поступово, а діти заледве відчують плин часу. Завтра наставатиме завжди, а роки минають як мить.

Глава 1

Коли настав кінець, він здавався зовсім несподіваним, мов грім серед ясного неба, і тільки через багато років я збагнула, що до нього вів цілий ланцюжок подій. Деякі з них не мали до нас, Моррісонів, ніякого стосунку, і стосувались лише Пайзів, які жили на фермі за милю від нас і були нашими найближчими сусідами. Пайзи належали до сімей, яких називають «проблемними», завжди належали, завжди належатимуть, але саме того року їхні негаразди, що ховалися за стінами великого, старого, пофарбованого у сірий фермерського будинку – невидимі для громади, – перетворилися на повний кошмар. Чого ми ще не знали, так це того, що кошмару Пайзів судилося завадити мрії Моррісонів. Цього ніхто не міг передбачити.

Звісно, шукаючи початок якоїсь події, оглядатися можна безкінечно. Його пошуки здатні довести вас до Адама й далі. Але для нашої сім'ї таким початком стала подія з того літа, така катастрофічна, що могла б служити початком майже будь-чого. Вона сталася спекотної й тихої липневої суботи, коли мені було сім років, і назавжди перервала наше звичне сімейне життя; навіть тепер, майже двадцять років по тому, мені непросто сприймати її об'єктивно.

Про неї можна сказати лише одну добру річ: хоча б усе закінчилось на високій ноті, бо напередодні – нашого останнього дня разом, родиною – батьки дізналися, що Люк, мій «інший» брат – ще один, крім Метта, склав вступні іспити і був зарахований до педагогічного коледжу. Люків успіх став дещо несподіваним, бо, м'яко кажучи, його схильним до наук не назвеш. Я пам'ятаю, що десь читала теорію такого змісту: кожен член сім'ї має певну роль – «розумник», «красунчик» або ж «егоїст». Як один раз ненадовго зіграєш якусь роль, то вона приклеїться до тебе, і, хоч би що ти робив, усе одно люди бачитимуть у тобі виконавця своєї ролі, але на перших порах, за цією теорією, ще можна вибрати собі амплу. Якщо це й справді так, то в дитинстві Люк, певно, вирішив, що хоче бути «неслухом». Не знаю, що вплинуло на його вибір, але, можливо, він надто часто чув історію про прабабусю та її знамениту підставку для книжки. Напевно, ця історія була нещастям Люкового життя. Або одним із нещасть – іншим, певно, було мати такого брата, як Метт. Той так явно успадкував розум прабабці, що Люкові можна було навіть не пробувати зайняти це місце. Отже, краще знайти щось, у чому він мав би природний хист – підвищувати тиск наших батьків, наприклад, – і вдосконалювати, вдосконалювати це вміння.

Але, якимось, у супереч самому собі, він, у дев'ятнадцять років, узяв і склав вступні іспити. Нашадок трьох поколінь, що жили цим прагненням, член родини Моррісонів мав здобути вищу освіту.

Він був перший не тільки в нашій родині, а й, думаю, в усьому Кроу-Лейку, маленькій фермерській громаді в Північному Онтаріо, де всі ми четверо народилися й вирости. За тих часів Кроу-Лейк був сполучений із зовнішнім світом однією курною дорогою і залізничними коліями. Потяги зупинялися, лише якщо помахати водієві, а дорога вела тільки на південь – чого б то люди їхали далі на північ? Окрім десятка ферм, універмагу та декількох скромних будинків біля озера, більше там нічого не було, тільки школа та церква. За час свого існування, як я вже сказала, Кроу-Лейк не процвітав науковцями, отож про Люкове досягнення наступної неділі могли б розповідати перші шпальти церковного вісника, якби цьому не перешкодила біда в нашій сім'ї.

Швидше за все, Люк отримав листа, що підтверджував його зарахування до педагогічного коледжу, в п'ятницю вранці, й розповів мамі, яка зателефонувала батькові в банк, де той працював, у Струан, за двадцять миль від дому. Уже це було нечувано: ніколи, ні за яких обставин дружина не потривожила б свого чоловіка на роботі, якщо той працював у конторі. Але вона йому зателефонувала, і вони двоє, вочевидь, вирішили оголосити нам новину того дня за вечерею.

Я відтворювала ту вечерю в пам'яті багато разів, не так через Люкові дивовижні новини, як бо вона, як виявилось, була нашою останньою сімейною вечерею. Я знаю, що пам'ять бавиться з нами, й події та випадки, витворені уявою, можуть здаватися такими ж реальними, як і ті, що справді відбувалися, але я щиро вірю, що пам'ятаю кожную деталь тієї вечері. Пригадуючи її, найболючіше мені розуміти, яка стримана вона була. Стриманість слугувала за правило в нашому домі. Емоції, навіть позитивні, належалося надійно тримати під контролем. Як учила одинадцята заповідь,

вирізьблена на спеціальній скрижалі й дана саме тим, хто сповідував пресвітеріанство: не виказує емоцій своїх.

Отож, вечеря того дня була точнісінько така, як завжди: дещо церемонна, дещо нудна, з періодичними витівками від Бо. Збереглися декілька фотографій Бо тих часів. Вона була мала, кругла й мала тонке, пушкове волосся, що прямо стирчало з її голови, так, ніби її вдарила блискавка. На фотографіях Бо спокійна й мила, що тільки доводить, як вони можуть обманювати.

Усі ми сиділи на звичних місцях, Люк та Метт, дев'ятнадцяти та сімнадцяти років, з одного боку столу, далі я, семирічна, потім півторарічна Бо – з іншого. Пам'ятаю, як батько почав проказувати молитву, а його перервала Бо, що просила соку, і мама сказала: «Почекай хвилинку, Бо. Заплющ очі». Батько почав знову, Бо знову перервала, а мама попередила: «Якщо далі заважатимеш, відразу підеш спати». Після чого Бо запхнула до рота великого пальця і почала його смоктати, ображено, з періодичним клацанням, ніби бомба з годинниковим механізмом відраховувала час.

– Господи, ми спробуємо ще раз, – промовив батько, – дякуємо Тобі за їжу, що ти дав нам сьогодні, й особливо дякуємо за новини, які ми нещодавно отримали. Допоможи нам завжди усвідомлювати, які ми благословенні. Допоможи нам якнайповніше скористатися з наших можливостей та застосовувати свої скромні таланти для служіння Тобі. Амінь.

Ми з Люком і Меттом випрямилися. Мама передала Бо її сік.

– Які новини? – запитав Метт. Він сидів просто напроти мене. Якщо б я зісковзнула зі стільця і простягла ноги, то могла би торкнутися його коліна великим пальцем.

– Твій брат, – батько кивнув на Люка, – вступив до педагогічного коледжу. Зі школи сьогодні прийшло підтвердження.

– Серйозно? – сказав Метт, дивлячись на Люка.

Я теж на нього дивилася. Я не певна, чи до цього по-справжньому дивилася на Люка – чи по-справжньому його бачила. З тої чи тої причини ми з ним нечасто перетиналися. Звісно, різниця у віці між нами була навіть більша, ніж у нас із Меттом, але навряд чи справа була в цьому. Ми просто мали небагато спільного.

Але тепер я помітила Люка поряд із Меттом, там, де він сидів, певно, останні сімнадцять років. Деякі риси у них були дуже подібні – будь-хто легко впізнав би в них братів. На зріст хлопці були однакові й обидва мали світлі чуприни, довгі моррісонівські носи й сірі очі. Найбільше вони відрізнялися статуєю. Люк був міцний, мав широкі плечі й важив, певно, на добрих тридцять фунтів[1 – Фунт – одиниця ваги, 0, 453 кг. – Прим. пер.] більше за Метта. Рухався він повільно й з відчутною силою, а Метт був жвавий і швидкий.

– Це не жарт! – знову вигукнув Метт, дещо переборщивши з потрясінням. Люк скоса на нього глянув. Метт широко усміхнувся, вже без здивування, і додав:

– Це ж чудово! Вітаю!

Люк знизав плечима.

– Ти вивчишся на вчителя? – спитала я. Я не могла цього собі уявити. Вчителі були дуже поважні люди. Люк був просто Люк.

- Ага, - відповів він.

Люк сутулився, але цього разу батько на наказав йому випрямитися. Метт теж сутулився, але не так старанно, як Люк, він не скрючувався, тому, супроти Люка, завжди сидів досить прямо.

- Йому дуже пощастило, - промовила мама. Намагаючись приховати свою непристойну гордість і радість, вона сказала це майже сердито. Вона подавала на стіл: свинину від Тедвортса, картоплю, моркву і квасолі з ферми Келвіна Пая, пюре з яблук, що виростили в старезному пошарпаному садку місіс Джейні. - Не кожному дістається така можливість. Не кожному, що не кажи. Ось, Бо, тримай свою вечерю. І будь чемна. Не бався з іжею.

- Коли ти ідеш? - запитав Метт. - І куди? В Торонто?

- Ага. В кінці вересня.

Бо набрала в долоню стручкової квасолі й, мугикаючи, притисла її до грудей.

- Це ж тобі, мабуть, потрібен костюм, - звернулась мама до Люка. Вона глянула на батька. - Потрібен йому костюм?

- Не знаю, - відповів той.

- Ви маєте купити йому костюм, - сказав Метт. - Йому дуже личитиме.

Люк тільки пирхнув. Попри їхні відмінності й те, що Люк завжди втрапляв у халепу, а Метт - ніколи, між ними рідко виникало справжнє тертя. Вони обидва належали до людей, яких називають товстошкірими. А ще більшість часу, як на мене, жили в різних світах, так що зіштовхувалися нечасто. Разом з тим, коли-не-коли вони таки билися, і тоді всі емоції, які не мали б виходити на яв узагалі, виринали всі водночас, порушуючи одинадцяті заповідь. З якихось причин самі бійки, здавалось, не суперечили правилам - може, батьки вважали їх нормальною поведінкою дорослих чоловіків, мотивуючи це тим, що якби Господь не хотів, щоб вони билися, то не дав би їм кулаків. Однак одного разу, в запалі, цілячи Меттові в голову й промахнувшись, Люк вгати кулаком в одвірок і вигукнув: «Чорт! Сучий ти син!» і йому тиждень заборонили заходити в ідальню й тому доводилося їсти на кухні навстоячки.

Лише мене їхні бійки по-справжньому засмучували. Метт був швидший, але Люк - куди сильніший, тож я страшенно боялася, що одного разу його потужний удар поцілить і вб'є Метта. Я кричала їм припинити, і мої крики так дратували батьків, що часто саме мене відправляли до кімнати.

- Що йому знадобиться, - промовив батько, все ще зважуючи питання костюма, - так це валіза.

- Ох, - вихопилось у мами. Порційна ложка зупинилась над мискою картоплі.

- Валіза, - додала вона. - Так.

Я бачила, як на мить її обличчя завмерло. Я припинила крутити ножа і з тривогою на неї дивилася. Думаю, аж до того моменту вона не усвідомлювала, що Люк поїде з дому.

Бо співала своїй квасольці, ніжно колихаючи її, притулену до плеча.

- Квасоля, соля, соля, - мугикала вона. - Соля, соля, солінка.

- Поклади її, Бо, - неухажливо наказала мама, все ще тримаючи порційну ложку занесеною. - Її треба їсти. Поклади, і я тобі її поріжу[2 - Мається на увазі довга зелена стручкова квасоля. - Прим. пер.].

Бо здавалась наляканою. Вона завищала і пристрасно притисла квасолі до грудей.

- Святі небеса! - вигукнула мама. - Припини. Я від тебе втомилась.

Хоч би там що відбилось на її обличчі, але воно зникло, і мама була знову нормальна.

- Нам доведеться поїхати до міста, - звернулася вона до батька. - У «Бей». Там продають валізи. Можемо зробити це завтра.

Отож, у суботу вони разом поїхали в Струан. Справжньої потреби їхати їм удвох не було. Кожен з них цілком міг вибрати валізу самотужки. І потреби поспішати й робити це саме в той день теж не було - до початку семестру ще залишалося понад шість тижнів. Але, думаю, їм просто хотілося поїхати. Хоч і дивно це казати про таких врівноважених, практичних людей, але, можливо, їм нетерпеливилося. Все-таки це ж був їхній син. Один із Моррісонів мав стати вчителем.

Вони не хотіли брати нас із Бо з собою, і, звісно, ми були занадто малі, щоб залишатися удвох, тож вони дочекалися Люка й Метта з ферми Келвіна Пая. Хлопці працювали на фермі у вихідні й на канікулах. Сім'я Паів мала трьох дітей, але двоє з них були дівчатка, а Лорі, хлопець, мав лише чотирнадцять років і замало сили для важкої роботи, тому містерові Паю доводилося наймати помічників.

Метт і Люк повернулися додому близько четвертої. Батьки запитали Люка, чи хотів би він поїхати і вибрати собі валізу, але він сказав ні, що йому страшенно спекотно і треба поплавати.

Напевне, тільки я помахала на прощання. Можливо, я це вигадала, наміряла це пізніше, бо не могла жити з усвідомленням, що навіть не попрощалася, але, думаю, цей спогад - справжній. Інші трое не попрощалися, бо ж залишена Бо заходила ревом, а Метт та Люк пригнічено на неї витріщалися й думали, кому доведеться з нею носитися аж до самого вечора.

Машина звернула на дорогу й зникла з очей. Бо сиділа на дорозі, всипаній гравієм, і верещала.

- Що ж, я піду поплаваю, - сказав Люк, голосно, щоб перекричати Бо. - Мені гаряче. Я працював цілісінький проклятий день.

- І я, - відповів Метт.

- І я, - сказала я.

Метт ткнув задок Бо великим пальцем ноги:

- А ти, Бо? Ти теж працювала цілісінький проклятий день?

Бо ревла.

- Чому вона постійно створює такий збіса жахливий шум? - запитав Люк.

– Знає, як тобі це подобається, – відповів Метт. Він нахилився, відігнув із кулачка Бо великий палець і встромив їй у рота. – Як щодо поплавати, Бо? Хочеш поплавати?

Вона кивнула, крекчучи з пальцем у роті.

Скоріше за все, тоді вперше ми пішли купатися усі разом, усі четверо. Від будинку до озера було менше двадцяти ярдів[3 – Ярді – одиниця довжини, 0, 9144 м. – Прим. пер.], отож можна було ходити купатися коли схочеш, та, думаю, нам ніколи одночасно не хотілося. Хай там як, мама завжди брала з собою Бо. Але ми передавали її одне одному, як пляжний м'ячик, і було дуже весело. Це я пам'ятаю.

Я також пам'ятаю, що Саллі Маклін прийшла невдовзі по тому, як ми вийшли з води. Містер та місіс Маклін тримали один-єдиний магазин в Кроу-Лейку, а Саллі була їхня дочка. Попередні декілька тижнів вона стала забігати дуже часто, і кожного разу у неї був такий вигляд, ніби вона йшла кудись і їй випало на шляху туди проходити повз нас. Наш будинок стояв останній у Кроу-Лейку і досить-таки віддалено, за ним простягалося три тисячі миль пустки, а потім Північний полюс.

Метт і Люк пускали камінці, але, коли з'явилася Саллі, Метт перестав, підійшов до мене, сів і став спостерігати, як я закопувала Бо. Бо ще ніколи не закопували, тож вона була в захваті. Я викопала невелику ямку в теплому піску і посадила її туди, круглу й брунатну, голісіньку як мати народила, і вона здивовано спостерігала й широко всміхалася, доки я нагрібала навколо неї пісок.

Саллі Маклін сповільнила крок, коли наблизилася до Люка, а тоді зупинилася за кілька футів і так і стояла, переминаючись з ноги на ногу, малюючи лінії на піску великим пальцем. Вони з Люком перемовлялися стиснено, не дивлячись одне на одного. Я особливо не звертала уваги. Я закопала Бо по самі підпахви і тепер на купі піску камінцями викладала візерунок, а Бо брала їх і клала назад не туди, куди треба.

– Припини, Бо, – сказала я. – Я викладаю візерунок.

– Солька, – відповіла Бо.

– Ні, це не квасолька. Це камінчики. Їх не ідять.

Вона запхнула камінець до рота.

– Не треба! – вигукнула я. – Виплюнь!

– Дурепка, – сказав Метт. Він перехилився і стиснув щоки Бо так, що вона роззявила ротика, а тоді витягнув камінця. Вона посміялася з нього й запхнула собі до рота великого пальця, а потім витягла його й роздивилась. Палець був заслинений і в піску. – Солька, – промовила вона й запхнула пальця назад.

– Тепер у неї в роті пісок, – сказала я.

– Не страшно.

Він спостерігав за Люком і Саллі. Люк і досі пускав камінці, але вже обережніше, довго вибираючи найпласкіші. Саллі продовжувала підіймати волосся й відкидати його за спину. Воно було довге, густе й вогненно-руде, і вітерець з озера все підіймав маленькі пасемка й здував їй на обличчя. Я подумала, що вони двоє досить-таки нудні, але Метт спостерігав за ними з тією ж задуманою цікавістю, з якою вивчав ставкових мешканців.

Його цікавість передалася й мені. Я запитала:

– Чому вона тут? Куди вона йде?

Хвилину він мовчав, а потім відповів:

– Ну, підозрюю, це має якийсь стосунок до Люка.

– Що? Який стосунок до Люка?

Він подивився на мене й примружився.

– Я не знаю напевне. Хочеш почути мій здогад?

– Так.

– Добре. Це тільки здогад, але скрізь, де з'являється Люк, з'являється й Саллі. Отож, думаю, вона в нього закохана.

– Закохана в Люка?

– Важко повірити, так? Але жінки – дуже дивні істоти, Кейті.

– А Люк закоханий у неї?

– Хтозна. Думаю, може бути.

За якийсь час Саллі пішла, й Люк бродив берегом, глибоко занурюючись ступнями в пісок, а Метт здійняв на мене брови, попереджуючи, що буде мудріше не говорити про Саллі Маклін.

Ми викопали Бо з кургану, струсили з неї пісок і віднесли назад у будинок, щоб одягнути. Потім я винесла купальник надвір, щоб повісити його на шворці, так що саме я побачила поліційну машину, яка з'їжджала дорогою вниз.

У Кроу-Лейку нечасто побачиш поліційну машину, тож мені було цікаво. Я збігла до дороги подивитися, з неї вийшов полісмен, а також, на мій подив, отець Мітчел і лікар Крістоферсон. Отець Мітчел був наш священик, а його донька Джейні – моя найкраща подруга. Лікар Крістоферсон жив у Струані, але був наш лікар – насправді, єдиний лікар на близько сотню миль. Вони обидва мені подобалися. Містер Крістоферсон мав ірландського сетера на кличку Моллі, що вмiла зубами збирати чорницю і приходила разом із ним до хворих. Я підстрибом підбігла до них і сказала: «Мами з татом зараз немає вдома. Вони поїхали в магазин. Вони поїхали по валізу для Люка, бо він стане вчителем».

Полісмен стояв біля своєї машини, уважно дивлячись на маленьку подряпину на брызкачі. Отець Мітчел глянув на лікаря Крістоферсона, а потім знову на мене й запитав:

– А Люк удома, Кетрін? Або ж Метт?

– Обидва вдома, – відповіла я. – Перевдягаються. Ми ходили плавати.

– Нам би хотілося з ними поговорити. Скажи їм, будь ласка, що ми приїхали.

– Добре, – сказала я. А потім, пригадавши, як мене вчили: – Хочете зайти? Мама з татом повернуться десь о пів на сьому. – І, майнула радісна думка: – Я можу пригостити вас чаєм.

– Дякую, – відповів отець Мітчел. – Ми зайдемо, але чай... ні, спасибі. Іншим разом.

Я провела їх у будинок і перепросила за шум, який створювала Бо: вона витягла всі горщики й каструлі з нижньої шухляди кухонної шафи й бамкала ними по кухонній підлозі. Вони сказали, що це не страшно, отож я залишила їх у ідальні чекати, доки приведу Люка й Метта. Я привела їх обох, і вони зацікавлено глянули на двох гостей (полісмен залишився в машині) і привіталися. А тоді я побачила, як змінилося Меттове обличчя. Він дивився на отця Мітчела, і раптом здивований і поштивий вираз зник. Він здавався зляканим.

Він сказав: «Що таке?».

Лікар Крістоферсон мовив: «Кейт, піди, будь ласка, приглянь за Бо. Може, просто?... Гм...».

Я вийшла з кухні. Бо не робила ніякої шкоди, але я взяла її на руки й винесла надвір. Вона ставала важенька, та я все ще могла її носити. Понесла її назад на пляж. Почали літати комарі, але я все одно там сиділа, навіть коли Бо стала на мене злитися, бо я злякалася виразу Меттового обличчя і не хотіла знати, що його таким зробило.

Якийсь час по тому, щонайменше через півгодини, Метт і Люк спустилися на пляж. Я не підвела на них очей. Люк узяв Бо на руки, відніс до краю води і повів її вздовж берега. Метт сів поруч зі мною, і коли Люк та Бо зайшли далеко вздовж берегових вигинів, він розповів мені, що наші батьки загинули: їхню машину вдарив ущерть завантажений лісовоз, чиї гальма не спрацювали, коли він їхав униз Гоністерським пагорбом.

Я пам'ятаю, як боялася, що він заплаче. Його голос тремтів, і він докладав значних зусиль, щоб тримати себе в руках, та я пам'ятаю, як мене паралізував страх, як я не наважувалася подивитися на нього, заледве дихала. Так, ніби це було найгірше, куди гірше, ніж незбагненні слова, що він мені говорив. Так, ніби Меттові заплакати було абсолютно непомисленно.

Глава 2

Спогади. Загалом я до них не прихильна. Не те щоб серед моїх спогадів не було приемних, але в цілому я б воліла скласти їх у герметичну шафу й замкнути дверцята. І взагалі-то до певного моменту кілька місяців тому мені вже не один рік це доволі добре вдавалося. Зрештою, я мала жити своїм життям. У мене була робота й Деніел, і вони обое потребували багато часу й енергії. Правду кажучи, якийсь час з ними обома не все було гладко, але мені не спадало на думку пов'язати це з «минулим». Я справді щиро вважала, аж до моменту кілька місяців тому, що все залишила позаду. Думала, що в мене все гаразд.

А тоді, в лютому, я виявила листа від Метта, який чекав на мене, коли я повернулася додому з роботи одного п'ятничного вечора. Побачила напис і

відразу – його самого: знаєте, буває, що почерк викликає в уяві людину. І також відразу мені заболіло по-старому, десь у грудях, болем важким, скимним, ніби тужіння. За всі ці роки він анітрохи не ослабнув.

Я розірвала конверта, підіймаючись сходами, затиснувши під рукою сумку, повну лабораторних звітів. Виявилось, що то не звичайний лист. То була листівка від Саймона, Меттового сина, що запрошував мене на святкування його вісімнадцятиліття у кінці квітня. До листівки була прикріплена записка, на якій Метт наскрябав: «Кейт, ти мусиш приїхати! Ніяких відмов!!!!». Загалом п'ять знаків оклику. А потім тактовний Р. С.: «Візьми з собою когось, якщо хочеш».

Була ще фотографія. Саймона, але спочатку я подумала, що то Метт. Метт у вісімнадцять. Вони неймовірно подібні. І, певна річ, це викликало цілу повінь спогадів про той жахливий рік і його події, що змінювали одна одну так повільно. А це, своєю чергою, нагадало мені легенду про прабабусю Моррісон і її підставку для книжки. Відолашна старенька прабабуся. Її фотографія тепер висить у моїй спальні. Я забрала її з собою, коли поїхала з дому. Нікому її, здається, не бракує.

Я опустила сумку на стіл у вітальні-ідальні й сіла перечитати запрошення. Я поїду, звісно. Саймон – дуже милий хлопець, та і – я ж його тітка. Там будуть Люк і Бо – збереться вся родина, а я люблю збори родини. Я обов'язково поїду. Того вихідного в Монреалі проходитиме конференція, яку я вже зібралася відвідати, але з доповіддю не виступатиму, тож можна скасувати. По п'ятницях у другій половині дня в мене немає занять, можна вирушити відразу по обіді. Виїхати на чотирьохсоті шосе і прямувати на північ. Дорога завдовжки чотириста миль, і хоч тепер майже всюди вимощені шляхи, їхати все одно довго. Лише останню годину чи близько того, коли з'їжджаєш з основної дороги, прямуючи на захід, асфальт зникає, обступає ліс і ти справді відчуваєш, що повертаєшся назад у часі.

Стосовно «взяти когось» – ні. Деніел був би дуже радий поїхати. Він сповнений цікавості до моєї сім'ї і буде просто щасливий поїхати, але його захопленість, та ще й ентузіазм – це для мене занадто. Ні, я не стану запрошувати Деніела.

Я глянула на фотографію, бачачи Саймона, бачачи Метта, знаючи, як усе мине. Добре, справді. Все буде добре. Саме святкування буде гамірне й веселе, і жа – чудова, ми будемо багато сміятися і жартувати одне над одним. Ми з Люком, Меттом і Бо поговоримо про старі часи, але лише про деякі старі часи. Оминатимемо деякі речі, не називатимемо деякі імена. Келвіна Пая, наприклад. Його ім'я не прозвучить. Або Лорі Пая, як на те пішлося.

Я зроблю Саймонові якийсь дуже дорогий подарунок, щоб показати і свою щирю любов до нього, і свою незмінну відданість родині.

У неділю по обіді, коли настане час їхати, Метт проведе мене до машини. Він скаже: «Якось так виходить, що в нас ніколи немає часу поговорити», а я відповім: «І не кажи. Аж смішно, правда?».

Я гляну на нього, а він дивитиметься на мене спокійними сірими очима прабабці Моррісон, і мені доведеться відвести погляд. І через якийсь час дорогою додому виявиться, що я плачу, і увесь наступний місяць намагатимусь розібратися чому.

* * *

Усе знов і знов повертається до прабабусі.

Я легко можу уявити їх із Меттом заглибленими в розмову. Прабабуся Моррісон сидить дуже прямо на стільці з високою спинкою, а Метт – навпроти неї. Він уважно її слухає, киваючи, коли погоджується, або ж чемно очікує можливості заперечити, коли ні. Він поштивий, але не боїться її, і вона це знає, і їй це подобається. Це видно в її очах.

Дивно, правда? Вони-ж бо, звісно, ніколи не зустрічалися. Прабабуся дожила до глибокої старості, але все одно, до того моменту, коли Метт народився на світ, її вже давно не було серед живих. Вона ніколи не приїжджала до нас, ніколи не покидала берегів Гаспе, та все ж, коли я була маленька, то відчувала, ніби вона якимось загадковим чином завжди була «з нами». Бачать небеса, її вплив був дуже значний, так, наче вона десь поруч. А стосовно неї і Метта – думаю, я від самого початку відчула, що між ними був якийсь зв'язок, але який саме – сказати б не змогла.

Батько часто розповідав про неї історії, куди частіше, ніж про свою матір, і більшість із них ілюстрували якийсь моральний принцип. На жаль, він не був аж такий талановитий оповідач, і його оповідки мали довшу мораль, ніж саму історію. Була одна про протестантів і католиків, наприклад, про тертя між ними в одній громаді, що призвело до бійок між ворожими ватагами хлопців. Але сили були нерівні – протестанти переважали католиків, отож прабабця постановила, що її сини мають битися «на боці противника», щоб зрівняти шанси. Гра має бути чесна – ось що ми мали взяти з цієї казки. У ній не було ні батальної сцени, ні крові й слави, тільки повчання: грати по-чесному.

А ще фігурувала знаменита прабабусина відданість освіті. Від таких оповідок у Люка склянів погляд. Усі чотирнадцятеро її дітей закінчили початкову школу, що було майже нечувано в ті часи. Домашня робота вважалась важливішою за допомогу по господарству, дарма що кожен кусень хліба треба було виростити своїми руками. Освіта була її мрією понад мріями, пристрастю такою сильною, що скидалась на хворобу, і ця хвороба заразила не тільки її власних дітей, а й покоління ще не народжених Моррісонів.

Батько говорив про неї так, ніби вона була зразком досконалості; неупереджена, добра й мудра як Соломон – такий опис мені було трохи складно співвіднести з її фотографією. На фотографіях вона подібна до звичайної козир-жінки. З одного погляду на неї зрозуміло, чому немає історій про те, як її діти погано поводитися.

А де був її чоловік, наш прапрадід, при цьому всьому? Десь у полі, певно. Хтось же мав там бути.

Але всі ми знали, що вона була жінка видатна; цього не могло приховати навіть батькове невміння гарно розповідати. Пам'ятаю, як одного разу Метт запитав, які ще книжки, окрім, звісно, Біблії, вона ставила на ту свою підставку. Йому було цікаво, чи читала вона романи: може, Чарлза Діккенса або Джейн Остін. Але батько відповів – ні. Романи її не цікавили, навіть популярні. Їй не хотілося «втєкти» від світу, їй хотілося його пізнати. Вона мала книжки з геології, про рослини, про Сонячну систему; була в неї одна, що називалася «Відблиски створення світу», над якою, як батько пам'ятав, прабабуся цокала язиком і хитала головою – в ній йшлося про геологічне формування планети. Книжка була ще додарвіністська, але, як і його вчення, не повністю відповідала Біблії. Це символізувало силу її поваги до знань, казав наш батько, і хоч це її й непокоїло, та вона не забороняла дітям і внукам читати тієї книжки.

Багато з описаного в книжках було, скоріше за все, поза її розумінням – вона жодного дня не ходила до школи, але все одно прабабуся їх читала і

прагнула досягнути. Мене це вражало, навіть малою. Та й тепер мені це здається зворушливим. Той голод до знань, те поривання за такої виснажливої праці – все це видається мені гідним захоплення й водночас сумним. Прабабуся була від природи схильна до науки, там і тоді, коли про таке й не чули.

Та вона досягла успіху у свій спосіб. Я й не сумніваюся, що наш батько був для неї як зіниця ока, бо саме в ньому вона нарешті побачила можливість здійснення своєї мрії про освіченість її сім'ї та інтелектуальний труд. Він був наймолодший син її наймолодшого сина. Брати виконували за нього роботу по господарству, щоб він міг закінчити старшу школу – найперший у родині. Після випускного (він мав найкращі оцінки у класі з усіх предметів; можу собі уявити прабабусю, що керує урочистостями, її суворе через притлумлену гордість обличчя), батькові спакували наплічника: чисті шкарпетки, носовичок, брусок мила й атестат про закінчення старшої школи, й відправили у світ шукати долі.

Він прямував на захід і південь, подорожуючи від міста до міста, беручись до роботи там, де міг її знайти, не відхиляючись від широкої блакиті річки Святого Лаврентія. Діставшись Торонто, тут він на якийсь час осів, але не надовго. Можливо, місто його бентежило: всі ці люди, весь цей шум, хоча я пам'ятаю його людиною, яку нелегко збентежити. Вірогідніше, життя в місті йому здавалось порожнім і позбавленим мети. Це краще пасує моему враженню про нього.

Коли він знову вирушив у дорогу, то прямував на північ і трохи на захід, подалі від так званої цивілізації, а коли йому виповнилося двадцять три, осів у Кроу-Лейку – громаді, дуже подібній до тих, що їх він залишив тисячі миль позаду.

Коли я доросла до того, щоб міркувати про такі речі, мені здавалося, що батькова родина, певно, була розчарована, що він залишився жити в такому місці, бо ж вони пожертвували так багато, щоб дати йому змогу знайти себе. Минув якийсь час, перш ніж я зрозуміла, що вони схвалили його вибір. Вони знали, що, попри місце розташування, життя у цих громадах дуже відрізнялося. Батько мав роботу в банку в Струані, ходив на неї в костюмі, мав машину і побудував низький, прохолодний, затінений деревами будинок біля озера, далеко від пилу й мух, що супроводжували фермерські подвір'я. У вітальні свого будинку він мав шафу, повну книжок, і, хоч і не часто, та знаходив вільний час, щоб їх читати. Якби він і залишився жити у фермерській громаді, то через те, що її цінності були йому близькі. Головне – він міг вибирати. Саме це вони для нього вибороли.

Банк надавав батькові щорічну двотижневу відпустку (перший такий випадок у родині), тож через рік після того, як батько осів у Кроу-Лейку, він повернувся на Гаспе й освідчився дівчині, в яку був закоханий з дитинства. Вона мешкала на сусідній фермі й мала добре, пристойне шотландське походження, як і він сам. Певно, вона теж була охоча до пригод, бо погодилась і поїхала до Кроу-Лейку його дружиною. Збереглася одна їхня фотографія, зроблена в день весілля. Вони стоять при вході однієї з маленьких церков на березі Гаспе; двоє високих, сильних, ширококостих, світловолосих, серйозних людей, яких так само легко можна було сприйняти за брата і сестру, як і за чоловіка та дружину. Про їхню серйозність можна судити з усмішок: чесні, відверті, але, переважно, серйозні. Вони не думають, що життя буде легким – жодного з них не вчили цього очікувати – але вони знають, що здатні з ним упоратися. Вони зроблять усе, від них залежне.

Батьки поїхали до Кроу-Лейку разом й облаштували там дім, і в належний час народили чотирьох дітей: двох хлопців, Люка й Метта, а потім, після

десяти років перерви і, вочевидь, багатьох обговорень, – двох дівчат: мене (Кетрін, яку називали Кейт) та Елізабет, яку кликали Бо.

Чи любили вони нас? Звісно. Чи казали про це? Звісно, ні. Хоча, це не зовсім так: мама якось сказала, що любить мене. Я щось зробила не так – то був період, коли я все робила не так, і вона на мене сердилася, і не розмовляла зі мною, здавалось, днями, але, певно, лише декілька годин. І, нарешті, охоплена страхом, я її запитала: «Матусю, а ти мене любиш?». І вона здивовано глянула на мене, а тоді просто відповіла: «Шалено». Я не знала, що значило «шалено», але все ж таки якось знала, тож мене це задовольнило. І досі задовольняє.

У якийсь момент, певно, на перших порах, батько забив гвіздка в стіну спальні, яку ділив з мамою, і повісив портрет прабабці Моррісон, і ми всі росли, знаючи про її мрії, під наглядом її пильного погляду. Як на мене, це було не надто приємно. Я завжди мала певність, що прабабуся засуджувала нас усіх, за одним винятком. Із виразу її обличчя було зрозуміло, що вона вважала Люка ледачим, мене – мрійницею, а Бо – такою впертою, що все своє життя завдаватиме тільки клопоту. Мені здавалось, що погляд її жорстоких старих очей хоч трохи м'якшав, тільки коли в кімнату заходив Метт. Тоді вираз її обличчя мінявся, і було видно, про що вона думає. Вона думала: оцей. Він – саме той, що треба.

* * *

Я мало пам'ятаю про те, що сталося відразу після аварії. Більшість спогадів здаються просто зображеннями, спійманими моментами, як на фотографії. Вітальня, наприклад, – пам'ятаю, який там панував розгардіяш. У першу ніч ми всі спали там – певно, Бо не могла заспокоїтися чи заснути, тож урешті Люк з Меттом перенесли її ліжечко і три матраци у вітальню.

Пам'ятаю, як лежу без сну, вдивляючись у темряву. Все намагаюся заснути, але сон не йде і час не минає. Я знала, що Люк і Метт теж не сплять, але чомусь боялася говорити до них, тож ніч видавалася вічністю.

Інші події наче відбувалися знов і знов, але я, пригадуючи, не впевнена, чи не було це тільки в моїй уяві. Я й досі згадую Люка, що стоїть на порозі, тримаючи Бо на одній руці, а іншою від когось бере велику закриту посудину з іжею. Я знаю, що таке було, але в моїх спогадах він так простояв майже увесь час перші декілька днів. Хоча могло бути й так: кожна дружина, кожна мати, кожна незаміжня тітка в громаді, певно, стискала губи й починала куховарити, щойно почувши новини. Найпопулярніший був картопляний салат. І варені окости. Також наваристі тушковані страви, при цьому занадто гарячі, щоб їх можна було відразу їсти. Кожного разу, переступаючи поріг, ми спотикалися через величезний кошик гороху або відро тушкованого ревеню.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=5973284&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

1

Фунт – единица ваги, 0, 453 кг. – Прим. пер.

2

Мається на увазі довга зелена стручкова квасоля. – Прим. пер.

3

Ярд – единица довжини, 0, 9144 м. – Прим. пер.